

POSITIVE MESSENGERS

Izvješće

Prikaz nacionalnog konteksta govora mržnje na internetu

**U
Hrvatskoj**

Sastavljeno u okviru projekta Koalicija pozitivnih glasnika za borbu
protiv govora mržnje na internetu

Broj projekta: JUST/2015/PRAC/AG/BEST/8931

Osijek, 2017

Ovaj projekt je sufinanciran iz
PROGRAMA O PRAVIMA,
JEDNAKOSTI I GRAĐANSTVU / PROGRAMA PRAVOSUĐE
Europske Unije

Prikaz nacionalnog konteksta govora mržnje na internetu u Hrvatskoj

Izvešće

Sastavljeno u okviru projekta Koalicija pozitivnih glasnika za borbu
protiv govora mržnje na internetu

Broj projekta: JUST/2015/PRAC/AG/BEST/8931

Autori/suradnici:

Angel Čabarkapa,
Veselinka Kastratović,
Tena Dundović,
Natalija Havelka
Centar za mir, nenasilje i ljudska prava – Osijek

Osijek, 2017. godina

*Sadržaj ovog izvješća ne odražava službeni stav Europske Unije. Odgovornost za podatke i
stajališta izražena u njemu leži isključivo na autorima.
Reproduciranje je dozvoljeno uz navođenje izvora.*

Sadržaj

Kratice.....	4
Sažetak.....	5
1. NACIONALNI OKVIR	6
1.1. Pregled nacionalnog okvira i podaci o trenutnoj društvenoj, gospodarskoj i političkoj situaciji u zemlji	6
<i>1.1.1. Socijalna, ekonomska i politička situacija u 2014. Godini</i>	7
<i>1.1.2. Socijalna, ekonomska i politička situacija u 2015. Godini</i>	8
<i>1.1.3. Socijalna, ekonomska i politička situacija u 2016. godini</i>	10
1.2. Pregled literature	12
1.3. Opći pregled zakona i propisa o govoru mržnje.....	12
1.4. Statistika i tendencije vezane uz govor mržnje online	19
<i>1.4.1. Govor mržnje u 2014. godini</i>	19
<i>1.4.2. Govor mržnje u 2015. godini</i>	20
<i>1.4.3. Govor mržnje u 2016. godini</i>	23
2. DRUŠTVENE INICIJATIVE.....	27
2.1. Posebne inicijative.....	27
<i>2.1.1. Digitalno državljanstvo</i>	27
<i>2.1.2. Mediji i zakon</i>	27
<i>2.1.3. Obrazovanje</i>	29
<i>2.1.4. Inicijative za praćenje (monitoriranje) i istraživanje</i>	29
2.2. Primjeri dobre prakse.....	31
<i>2.2.1. Festival preventivnih i obrazovnih filmova o sigurnosti u Zagrebu</i>	31
<i>2.2.2. Zajedno protiv govora mržnje</i>	32
<i>2.2.3. Edukacija pravosudnih radnika o zločinu iz mržnje i govoru mržnje</i>	34
3. ZAKLJUČCI I PREPORUKE.....	35
4. CITIRANI RADOVI	36

Kratice

CMS	Centar za mirovne studije
OCD	Organizacija civilnog društva
CWWPP	Koalicija za rad sa psihotraumom i mirom
DORH	Državno odvjetništvo Republike Hrvatske
ECRI	Europska komisija protiv rasizma i netolerancije
ESLJP	Europski sud za ljudska prava
EU	Europska unija
HDZ	Hrvatska demokratska zajednica
HND	Hrvatsko novinarsko društvo
LGBTI	Lezbijke, gejevi, biseksualne, transrodne i interseksualne osobe
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
MP	Ministarstvo pravosuđa
NVO	Nevladina organizacija
ULJPPNM	Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske
OSCE	Organizacija za europsku sigurnost i suradnju
SNV	Srpsko narodno vijeće
UN	Ujedinjeni narodi
UNHCR	Visoki povjerenik Ujedinjenih naroda za izbjeglice

Sažetak

Tema ovog izvješća je stanje o govoru mržnje u Republici Hrvatskoj. Kako bi se omogućio potpun uvid u temu, najprije su prikazani društveni, gospodarski i politički pregled u zemlji tijekom 2014., 2015. i 2016. godine. Nakon toga, opisane se glavne odredbe nacionalnog zakonodavstva glede govora mržnje. Budući da nacionalna statistika glede govora mržnje nije dostupna, korištena su izvješća i članci iz različitih međunarodnih i nacionalnih organizacija kako bi se predstavio kontekst govora mržnje u hrvatskom društvu, a organizirana su također kroz razdoblje od tri referentne godine. U poglavlju "Socijalni odgovori" ukratko su prikazani nedavni i tekući projekti, kampanje i inicijative koje se bave problematikom govora mržnje u Hrvatskoj. Nakon toga detaljnije se dana tri uspješna primjera dobre prakse. U zadnjem poglavlju izrađena su zaključci istraživanja i preporuke.

Metode korištene u istraživanju za ovo izvješće bile su kvalitativne. Korišteni su: pravna literatura, akademski i neakademski članci, dostupna statistika, izvješća, web stranice određenih kampanja, međunarodne i nacionalne organizacije, sadržaj koji su proizveli nevladine organizacije i relevantna javna tijela (kao što su ministarstva i pučki pravobranitelj).

Smatramo da pitanje govora mržnje i dalje ostaje prisutno u hrvatskom društvu. Najvažniji problemi vezani uz govor mržnje su društvena diskriminacija i slučajevi nasilja usmjereni protiv pripadnika etničkih manjina, posebice etničkih Srba, Roma, LGBTI osoba i žena. Ova je retorika posebno vidljiva na društvenim mrežama. Glavni problem ostaje teškoća progona, nezainteresiranosti javnih dužnosnika prema govoru mržnje u javnom diskursu i razdoblju političke nestabilnosti koja još uvijek zauzima većinu prostora u medijima.

1. NACIONALNI OKVIR

1.1. Pregled nacionalnog okvira i podaci o trenutnoj društvenoj, gospodarskoj i političkoj situaciji u zemlji

Republika Hrvatska je ustavna parlamentarna demokracija. Zakonodavna vlast pripada jednodomnom parlamentu (Sabor). Predsjednik vodi državu te imenuje premijera koji vodi Vladu. Predsjednik se bira direktno na petogodišnji mandat, a Ustav mu omogućuje maksimalno dva mandata. Posljednji predsjednički izbori održani su 11. siječnja 2015. kada je pobijedila Kolinda Grabar-Kitarović. Andrej Plenković je hrvatski premijer od 19. listopada 2016. godine. Hrvatska je pristupila Europskoj Uniji 1. srpnja 2013. godine.

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina (ULJPPNM) Vlade Republike Hrvatske je „centralno tijelo“ odgovorno za prikupljanje podataka o zločinima iz mržnje te za koordinaciju radne skupine za praćenje provođenja propisa o suzbijanju diskriminacije; skupina je stvorena 2010. s ciljem „osnaživanja aktivnosti za istraživanje i sudski progon tih zločina“. Ravnatelj Vladinog ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina u izjavi za Organizaciju za europsku sigurnost i suradnju (OESS) 24. rujna 2013. godine ukazao je na to da Vlada prikuplja podatke o zločinima iz mržnje te da ima protokol za praćenje slučajeva s karakteristikama zločina iz mržnje „od počinjenog zločina do konačne sudske presude“. Prema internetskoj stranici OESS-a za praćenje zločina iz mržnje, podatke o zločinima iz mržnje prikuplja nekoliko vladinih agencija i ministarstava; međutim, OESS je uočio da se podaci ne objavljuju i da hrvatska vlada „nije javno objavila pouzdane podatke i statistike o zločinima iz mržnje“ (OESS, n.d.). Izvješće Europske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI) iz 2012. godine također navodi da „ECRI smatra da službeno objavljene brojke o rasno motiviranom nasilju rijetko odražavaju pravu sliku i prema njima se treba odnositi s oprezom“, objašnjavajući da se napadi na etničke Srbe i Rome ne prijavljuju „zbog temeljnog nepovjerenja u policiju i pravni sustav“.¹

¹ Kanada: Odsjek za imigracije i izbjeglice Kanade, *Hrvatska: Odnosnje prema manjinskim skupinama, uključujući Rome, Srbe, Bosance i Rumunje; dostupna državna zaštita u slučaju nasilja i diskriminacije, uključujući zakone (2012. - lipanj 2015.)*, 15. srpnja 2015., HRV105202.E, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/55bf4ac04.html>

1.1.1. Socijalna, ekonomska i politička situacija u 2014. Godini

Najvažniji problemi u pogledu ljudskih prava u državi bili su socijalna diskriminacija i slučajevi nasilja usmjereni protiv žena i članova etničkih manjina, posebno Srba i Roma. Nastavljaju se povremeni slučajevi nasilja usmjereni na lezbijke, homoseksualne, biseksualne i transrodne (LGBT) osobe. Korupcija je i dalje problem.

Drugi problemi vezani uz ljudska prava uključuju prenapučenost zatvora; sporost sudova; neriješene zahtjeve za vraćanje zemljišta koji potiču iz Drugog svjetskog rata, komunističke ere i rata 1991. - 1995.; izolirane javne prikaze profašističkih stavova i vandalizam nad spomenicima holokausta; te trgovinu ljudima. Vlada je poduzela značajne korake kako bi kazneno progonila i kaznila pojedince koji su prekršili ljudska prava.²

Hrvatski Ustav izmijenjen je i dopunjen u prosincu 2013. nakon referenduma, čime je zabranjeno sklapanje istospolnih brakova. U srpnju je Hrvatski parlament donio zakon kojim se istospolnim parovima dopušta životno partnerstvo.

U lipnju je Europski sud za ljudska prava (ESLJP) presudio da Hrvatska nije dovoljno uspješno uspjela istražiti smrt srpskog civila kojeg je hrvatska policija ubila tijekom rata 1991. - 1995. Državni sudovi tek se moraju pozabaviti s više od 200 slučajeva ratnih zločina.

Srbi se i dalje suočavaju s diskriminacijom, a oni kojima su tijekom rata oduzeta stanarska prava i koji se suočavaju s kontinuiranim poteškoćama imali su koristi od Vladinog programa iz 2010. godine koji je dopustio kupnju imovine ispod tržišne vrijednosti.

Uznemiravanje i diskriminacija Roma nastavlja se jer se Romi kao narod bez domovine suočavaju s posebnim poteškoćama kada pokušavaju koristiti osnovne državne usluge poput zdravstvene zaštite, socijalne pomoći ili obrazovanja.

Sustav azila i migracijskog sustava i dalje je neadekvatan. U prvoj polovici 2014. godine zaprimljena je 271 nova prijava, a 19 ljudi dobilo je zaštitu. Tražitelji azila i dalje su pritvoreni. Djeca bez pratnje smještena su u dom za djecu s problemima u ponašanju u Zagrebu, bez odgovarajuće skrbi.³ U 2014. godini zabilježeno je ukupno 453 tražitelja azila, od kojih su većinom bili iz Alžira (77), Sirije (53) i Pakistana (24). Ukupno 26 osoba dobilo je

² Državno tajništvo Sjedinjenih Američkih Država, 2014. *Državni izvještaji o praksi ljudskih prava - Hrvatska*, 25. lipnja 2015., dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/559bd57328.html>

³ Human Rights Watch, *Svjetsko izvješće 2015. - Europska Unija*, 29. siječnja 2015., dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/54cf83a81d.html>

azil.⁴

1.1.2. Socijalna, ekonomska i politička situacija u 2015. Godini

Hrvatska je održala drugi krug predsjedničkih izbora u siječnju i parlamentarne izbore u studenom 2015. godine. Kolinda Grabar-Kitarović pobijedila je u drugom krugu s malom razlikom te tako postala prva žena predsjednica neovisne Hrvatske. Nakon parlamentarnih izbora, konzervativna Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), koja je osvojila najviše mandata, pristala je oformiti vladajuću koaliciju sa srednjom političkom opcijom - s Mostom nezavisnih lista. Nakon 76 dana pregovaranja, kao kompromis, nezavisni kandidat Tihomir Orešković imenovan je premijerom.

Zajedno sa svojim susjedima na Balkanu i drugim europskim zemljama, Hrvatska se suočila s neviđenim migracijskim valom, posebice s osobama sa Srednjeg istoka u potrazi za azilom. Osim privremenog zatvaranja granice sa Srbijom u rujnu, Hrvatska je uglavnom slijedila međunarodne standarde i propise za postupanje s izbjeglicama.⁵

Više od 441.931 tražitelja azila i migranata ušlo je u Hrvatsku do kraja studenog. Gotovo svi migranti samo su se kratko zadržali prije nego što su krenuli u Mađarsku (dok Mađarska nije zatvorila svoju granicu) ili u Sloveniju. Hrvatska je teško mogla ispuniti osnovne potrebe tražitelja azila i migranata i u studenom je povremeno zatvarala granične prijelaze sa Srbijom te na granicama ograničavala ulazak osobama određenih nacionalnosti.

Od 2006. godine, manje od 5.000 ljudi zatražilo je azil u Hrvatskoj, a od srpnja 2015. samo ih je 165 dobilo neki oblik zaštite, od toga 32 u 2015. godini. Dugoročni tražitelji azila i izbjeglice suočavaju se s teškoćama u korištenju smještaja, zdravstvenih usluga i obrazovanja. Djeca migranti bez pratnje i djeca tražitelji azila i dalje se smještaju u domove za djecu s problemima u ponašanju i u prihvatilišta za odrasle, gdje su bez odgovarajuće skrbi ili posebne zaštite.

Tijekom 2015. godine donesena je Odluka o premještanju i preseljenju državljana trećih zemalja ili osoba bez državljanstva koje ispunjavaju uvjete za odobrenje međunarodne zaštite i Odluka o osnivanju međuresorne radne skupine za provedbu prethodno navedene odluke.

⁴ Ministarstvo unutarnjih poslova, <https://mup.hr/ministarstvo/dokumenti/statistika>

⁵ Freedom House, *Sloboda u svijetu 2016.* - Hrvatska, 29. srpnja 2016., dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/577a615115.html>

Tom Odlukom o premještanju i preseljenju, Hrvatska se obvezala prihvatiti ukupno 550 osoba od kojih bi 150 bilo prihvaćeno po osnovi preseljenja, a 400 po osnovi premještaja. Međutim, Hrvatska bi trebala premjestiti 1.617 tražitelja azila iz Grčke i Italije do rujna 2017. kako bi ispoštovala svoje obveze na temelju Odluke o premještanju.⁶

Iako je hrvatska Vlada napredovala u zaštiti prava osoba s invaliditetom, sustav skrbništva i dalje ne priznaje pravo otprilike 18.000 osoba s invaliditetom da sami odlučuju o svom životu. Provedba plana deinstitutionalizacije iz 2011. godine sporo je napredovala i ne uključuje osobe s invaliditetom smještene u psihijatrijskim bolnicama i udomiteljskim obiteljima za odrasle. U rujnu je više od 7.500 ljudi bilo institucionalizirano. U travnju je Odbor UN-a za prava osoba s invaliditetom pozvao hrvatsku vladu da osigura da hrvatsko domaće pravo štiti prava osoba s invaliditetom.

Državni sudovi još uvijek nisu razmotrili više od 220 slučajeva ratnih zločina. U veljači je Europski sud za ljudska prava (ESLJP) presudio da je Hrvatska prekršila pravo na pošteno suđenje osobe s dvojnim hrvatskim i srpskim državljanstvom jer je ta osoba optužena za ratne zločine u odsutnosti te joj je onemogućeno pravo na ponovno suđenje.

UN-ovo Vijeće za ljudska prava u travnju je prihvatilo zaključne primjedbe o Hrvatskoj, uključujući pitanja u vezi diskriminacije i nasilja nad članovima nacionalnih manjina, posebice Roma i Srba.

Srbi kojima su tijekom rata oduzeta stanarska prava suočavaju se s kontinuiranim poteškoćama u pogledu dobivanja koristi od Vladinog programa iz 2010. koji je dopustio kupnju imovine ispod tržišne vrijednosti.

Romi, narod bez domovine, suočavaju se s poteškoćama pri korištenju osnovnih državnih usluga, poput zdravstvene zaštite, socijalne pomoći i primjerenog smještaja. Djeca Roma su i fizički odvojena u odgojno-obrazovnom sektoru.⁷

Najvažniji problemi u pogledu ljudskih prava u državi bili su socijalna diskriminacija i slučajevi nasilja usmjereni protiv žena i članova nacionalnih manjina, posebno Srba i Roma. Nastavljaju se povremeni slučajevi nasilja usmjereni na lezbijke, homoseksualne, biseksualne te transrodne i interseksualne (LGBTI) osobe. Korupcija Vlade i dalje je problem.

⁶ <http://www.asylumineurope.org/reports/country/croatia/relocation>

⁷ Human Rights Watch, *Svjetsko izvješće 2016. - Europska Unija*, 27. siječnja 2016., dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/56bd9941c.html>

Drugi problemi vezani uz ljudska prava uključuju prenapučenost zatvora; sporost sudova; neriješene zahtjeve za vraćanje zemljišta; antisemitizam i izolirane javne prikaze profašističkih ideja; te trgovinu ljudima.

Vlada je poduzela značajne korake kako bi kazнено progonila i kaznila pojedince koji su prekršili ljudska prava.⁸

1.1.3. Socijalna, ekonomska i politička situacija u 2016. godini

Nova Vlada uspostavljena je u siječnju, dva mjeseca nakon općih izbora na kojima pobjednik nije izravno odabran. Nestabilna koalicija raspala se u lipnju te time izazvala izglasavanje nepovjerenja Vladi na čijem je čelu bio Tihomir Orešković te razrješenje Sabora u srpnju. Nakon izbora u rujnu, stranka desnog centra HDZ, koja je osvojila 61 od 151 mandata, ušla je u koaliciju s malim strankama desnog centra i uspostavila novu Vladu na čelu koje je Andrej Plenković.⁹

Domaći i međunarodni promatrači izjavili su da su parlamentarni izbori održani 11. rujna bili slobodni i pošteni.

Civilne vlasti održale su učinkovitu kontrolu nad snagama sigurnosti.

Manje od 500 ljudi zatražilo je azil u Hrvatskoj u prvih devet mjeseci 2016. godine. Trideset četiri osobe dobile su neki oblik zaštite tijekom tog razdoblja. Ograničenja na migracijskoj ruti zapadnog Balkana smanjila su broj dolazaka. Hrvatska i dalje onemogućuje pristup tražiteljima azila i migrantima koji pokušavaju ući preko Srbije.

U utorak, 23. kolovoza 2016., Republika Hrvatska prihvatila je deset izbjeglica iz Grčke na temelju programa EU-a za preseljenje, u skladu s odlukama Vijeća Europske Unije koje se odnose na premještanje migranata iz Italije ili Grčke u druge države članice Europske Unije. Deset sirijskih državljana je po dolasku smješteno u Prihvatilište za tražitelje azila u Zagrebu, nakon čega hrvatsko Ministarstvo unutarnjih poslova započinje postupak pružanja međunarodne zaštite. Time je Republika Hrvatska nastavila s premještanjem izbjeglica koji

⁸ Državno tajništvo Sjedinjenih Američkih Država, 2015. *Državni izvještaji o praksi ljudskih prava - Hrvatska, 13. travnja 2016.*, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/5716127f15.html>

⁹ Amnesty International *Izvešće Amnesty International 2016./17.- Hrvatska*, 22. veljače 2017., dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/58b0340a2d.html>

ispunjavaju uvjete za dobivanje međunarodne zaštite, nakon čega je u srpnju uslijedilo prihvaćanje četiri državljana Eritreje iz Italije.¹⁰

Iako je Vlada napredovala u pružanju smještaja manjem broju ljudi koji ne dolaze sa zapadnog Balkana i kojima je pružena zaštita, tražitelji azila i izbjeglice izvan regije i dalje se suočavaju s poteškoćama u pristupanju obrazovanju i zaposlenju. Djeca migranti bez pratnje i djeca tražitelji azila i dalje se smještaju u boravišne institucije, uključujući domove za djecu s problemima u ponašanju, bez odgovarajuće skrbi ili pristupa obrazovanju.

Osobe s invaliditetom i dalje se suočavaju s isključivanjem i diskriminacijom, što uključuje prepreke koje ih sprječavaju da sudjeluju u društvu na isti način kao i drugi. Sustav skrbništva ne priznaje pravo otprilike 18.000 osoba s invaliditetom da sami donose odluke o svom životu.

U veljači je Europski sud za ljudska prava (ESLJP) donio presudu da je Hrvatska na osnovi seksualne orijentacije diskriminirala ženu iz Bosne i Hercegovine odbivši joj izdati boravišnu dozvolu u Hrvatskoj kako bi se pridružila svojoj partnerici.

U travnju je Povjerenik za ljudska prava Vijeća Europe Muižnieks izrazio zabrinutost zbog prijavljenog porasta diskriminacije, etničke netolerancije i govora mržnje usmjerenog prema članovima manjinskih skupina, posebice Židova, Roma i Srba. Povjerenik je također upozorio na neodgovarajući odgovor države na fizičke napade, prijetnje smrću i zastrašivanje novinara.

Od kolovoza 2016., više od 2.800 osoba, od kojih su većina Romi, i dalje su bez državljanstva ili im prijete rizik od neposjedovanja državljanstva. Suočavaju se s određenim poteškoćama prilikom korištenja osnovnih državnih usluga, poput zdravstvene zaštite, socijalne pomoći i primjerenog smještaja. Djeca Roma i dalje su fizički odvojena u odgojno-obrazovnom sektoru.¹¹

Najvažniji problemi u pogledu ljudskih prava u državi bili su socijalna diskriminacija i slučajevi nasilja usmjereni protiv žena, djece i članova etničkih manjina, uključujući etničke Srbe i Rome. Korupcija je i dalje problem.¹²

¹⁰ <http://www.mvep.hr/en/news/relocation-of-the-first-group-of-refugees-from-greece-to-croatia,36971.html>

¹¹ Human Rights Watch, *Svjetsko izvješće 2017.* - Europska Unija, 12. siječnja 2017., dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/587b584613.html>

¹² Državno tajništvo Sjedinjenih Američkih Država, 2016. *Državni izvještaji o praksi ljudskih prava - Hrvatska, 3. ožujka 2017.*, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/58ec8a4c13.html>

1.2. Pregled literature

Literatura korištena u ovom izvješću uključuje izvješća raznih međunarodnih organizacija, i to Amnesty Internationala, Human Rights Watcha, UNHCR-a, Freedom Housea te Vijeća Europe. Glede nacionalnih tijela, upotrijebljena su izvješća Državnog tajništva SAD-a te Odbora za imigraciju i izbjeglice iz Kanade. Od publikacija dostupnih u Hrvatskoj, analizirani su podaci Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP), Ministarstva vanjskih poslova te Centra za mirovne studije (CMS), nevladine organizacije iz Zagreba. Osim toga, godišnja izvješća Pučke pravobraniteljice su uključena u tekst, kao i jedan znanstveni članak.

U gore spomenutoj literaturi izneseno je da postoji stalna prisutnost govora mržnje prema manjinama u Hrvatskoj, posebice prema etničkim Srbima, Romima, LGBTI osobama te od kraja 2015 i prema izbjeglicama i migrantima, ali je ova problematika zasjenjena političkim problemima u zemlji. Iako nacionalno zakonodavstvo prati zakonodavni okvir EU, njegova provedba je problematična; jedan od problema je teškoća progona počinitelja govora mržnje, a drugi politička nezainteresiranost u javnom diskursu prema govoru mržnje te opterećenost drugim pitanjima od političke važnosti.

1.3. Opći pregled zakona i propisa o govoru mržnje

Ustav Republike Hrvatske čl. 38. (NN, br. 85/2010 od 09.07.2010. godine) jamči slobodu mišljenja i izražavanja misli, te posebno jamči slobodu tiska i drugih sredstava priopćavanja, slobodu govora i javnog nastupa.

Članak 16. Ustava RH navodi da se sloboda i prava mogu ograničiti samo zakonom radi zaštite slobode i prava drugih ljudi te pravnog poretka, javnog morala i zdravlja, pri čemu to ograničenje mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju.

Članak 39. Ustava RH zabranjuje svako pozivanje ili poticanje na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti.

Člankom 14. Ustava RH zabranjuje se diskriminacija navodeći otvorenu listu osnova: “Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama.”

Type of regulation	Title of document	Scope of application	Coverage o hate speech	Main provisions	Applicable sanctions
Criminal law rules	Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15) https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon	primjenjuje se na svakoga tko počini kazneno djelo na području Republike Hrvatske	Zločin iz mržnje definiran je kao kazneno djelo počinjeno zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjeroispovijesti, nacionalnog ili etničkog podrijetla ili spolne orijentacije druge osobe. Takvo postupanje uzet će se kao otegotna okolnost ako Zakonom nije izričito propisano teže kažnjavanje. Ovakvom definicijom Kazneni zakon usklađen je s Okvirnom odlukom Vijeća Europe o suzbijanju određenih oblika i načina izražavanja rasizma i ksenofobije kaznenopravnim sredstvima.	KD javno poticanje na nasilje i mržnju (članak 325.) inkriminira se javno poticanje na nasilje i mržnju usmjerenu prema određenim skupinama ljudi; propisano je kažnjavanje onoga tko putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način javno potiče ili javnosti čini dostupnim letke, slike ili druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina; propisano je kažnjavanje organizatora grupe koja potiče na nasilje ili mržnju kao i osoba koje sudjeluju u takvoj grupi; čl. 125. Povreda ravnopravnosti; čl. 324. Izazivanje nereda	čl. 324. propisana kazna zatvora do 3 godine (za organizatora grupe 6 mj. -5 godina); 325. propisana kazna zatvora do 3 godine (za organizatora grupe 6 mj. - 5 godina; za sudionika u udruživanju do 1 godine zatvora); čl. 125. propisano do 3 godine zatvora

	<p>Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira (NN5/90, 30/90, 47/90, 29/94) https://www.zakon.hr/z/279/Zakon-o-prekr%C5%A1ajima-protiv-javnog-reda-i-mira</p>	<p>primjenjuje se na svakoga tko počini djelo kojim na nedozvoljen način remeti mir, rad ili normalan način života građana, stvara nemir, neraspoloženje, uznemirenost ili ometa kretanje građana na ulicama i drugim javnim mjestima ili ometa ostvarivanje njihovih prava i dužnosti, vrijeđa moral, ometa vršenje zakonitih mjera državnih organa i službenih osoba, ugrožava opća sigurnost ljudi i imovine, vrijeđaju državna tijela ili se na drugi način narušava javni red i mir građana</p>	<p>Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira zabranjuje remećenje javnog reda i mira izvođenjem pjesama, skladbi i tekstova ili nošenjem ili isticanjem simbola, tekstova, slika, crteža</p>	<p>Čl. 5. st. 1. Zakona</p>	<p>predviđena novčana kazna preko 1.000,00 kuna ili kazna zatvora do 30 dana.</p>
<p>Civil law rules</p>	<p>Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN 85/08; 112/12) https://www.zakon.hr/z/490/Zakon-o-suzbijanju-diskriminacije</p>	<p>Zakon se primjenjuje na postupanje svih državnih tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe s javnim ovlastima te na postupanje svih pravnih i fizičkih osoba, osobito u područjima:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. rada i radnih uvjeta, 2. obrazovanja, znanosti i športa, 3. socijalne sigurnosti, uključujući i područje 	<p>Zakon uključuje ukupno 17 diskriminacijskih osnova (zabranjuje diskriminaciju na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja,</p>	<p>predviđene su prekršajna i građanska odgovornost; u Glavi V. Zakona o suzbijanju diskriminacije 'Postupak pred sudom' propisana je građanskopravna zaštita (a u Glavi III. Zakona, u članku 11., utvrđuje se pravo žrtve diskriminacije na naknadu štete), dok su prekršajne sankcije uređene Glavom VI. Zakona.</p>	<p>Zakonom o suzbijanju diskriminacije previđena je prekršajna odgovornost samo za dva oblika diskriminatornog postupanja (oblika diskriminacije): za uznemiravanje (čl. 25. Zakona) i za spolno uznemiravanje (čl. 26. Zakona); oba članka predviđaju isključivo novčane sankcije, bez uvođenja zaštitnih mjera</p>

		<p>socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja te osiguranja za slučaj nezaposlenosti,</p> <p>4. zdravstvene zaštite,</p> <p>5. pravosuđa i uprave,</p> <p>6. stanovanja,</p> <p>7. javnog informiranja i medija,</p> <p>8. pristupa dobrima i uslugama te pružanju istih,</p> <p>9. članstva i djelovanja u sindikatima, organizacijama civilnoga društva, političkim strankama ili bilo kojim drugim organizacijama,</p> <p>10. sudjelovanja u kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu</p>	<p>invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije), dok europsko zakonodavstvo poznaje svega 6 osnova (rasno ili etničko podrijetlo, vjeru ili uvjerenje, invaliditet, dob, spol i spolnu orijentaciju); budući govor mržnje predstavlja poticanje na diskriminaciju, te je sukladno tome kažnjiv temeljem ovog Zakona</p>		
--	--	--	---	--	--

Zakon o ravnopravnosti spolova (NN, br. 82/08) te **Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola** (NN, br. 92/14) koji zabranjuju svaku diskriminaciju, izravnu ili neizravnu, temeljem spola, bračnog ili obiteljskog statusa, te spolne orijentacije.

Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima (NN, br. 117/03, 43/09, 34/11) regulira obveze sportskih klubova, ali i samih posjetitelja sportskih događanja. Posebno zabranjuje unošenje i isticanje transparenta, zastave ili druge stvari s tekstem, slikom, znakom ili drugim obilježjem koje iskazuje ili potiče mržnju ili nasilje na temelju rasne, nacionalne ili vjerske pripadnosti ili neke druge posebnosti (članak 4. stavak 3.) te također pjevanje pjesama ili dobacivanje poruka čiji sadržaj iskazuje ili potiče mržnju ili nasilje na temelju rasne, nacionalne ili vjerske pripadnosti ili neke druge posebnosti (članak 4. stavak 4.). U slučaju kršenja ovih odredbi Zakona zapriječene su novčane kazne ili kazne zatvora (novčane kazne do 25.000,00 kuna ili kazna zatvora do 60 dana).

Media self-regulation	<p>Zakon o medijima (NN, br. 59/04, 84/11, 81/13) https://www.zakon.hr/z/38/Zakon-o-medijima</p>	<p>uređuju se pretpostavke za ostvarivanje načela slobode medija, prava novinara i drugih sudionika u javnom informiranju na slobodu izvješćivanja i dostupnost javnim informacijama, prava i obveze nakladnika, javnost vlasništva, ostvarivanje prava na ispravak i odgovor, način obavljanja distribucije tiska, način zaštite tržišnog natjecanja, te prava i obveze drugih pravnih i fizičkih osoba koje djeluju na području javnog informiranja; Zakon ističe da će se njegove odredbe tumačiti sukladno Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda</p>	<p>U članku 3. st. 4. izričito se zabranjuje prenošenjem programskih sadržaja u medijima poticati ili veličati nacionalnu, rasnu, vjersku, spolnu ili drugu neravnopravnost ili neravnopravnost na temelju spolne orijentacije, kao i ideološke i državne tvorevine nastale na takvim osnovama, te izazivati nacionalno, rasno, vjersko, spolno ili drugo neprijateljstvo ili nesnošljivost, neprijateljstvo ili nesnošljivost na temelju spolne orijentacije, poticati nasilje i rat</p>	čl. 3. st. 4.	nema
Specific media law	<p>Zakon o elektroničkim medijima (NN br. 153/09, 84/11, 94/13, 136/13) https://www.zakon.hr/z/196/</p>	<p>ovim zakonom se uređuju prava, obveze i odgovornosti pravnih i fizičkih osoba koje obavljaju djelatnost pružanja audio i audiovizualnih medijskih usluga i usluga elektroničkih publikacija putem elektroničkih komunikacijskih mreža te interes</p>	<p>propisuje da u audio i/ili audiovizualnim medijskim uslugama nije dopušteno poticati, pogodovati poticanju i širiti mržnju ili diskriminaciju na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili</p>	Čl. 12. st. 2.	Članak 76. privremeno ili trajno oduzimanje koncesije; međutim Vijeće nema pravo privremeno ni trajno oduzeti koncesiju HRT-u, a što su za druge televizije i radija jedine zakonom predviđene

	Zakon-o- elektroni%C4 %8Dkim- medijima	Republike Hrvatske u području elektroničkih medija	socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije, te antisemitizam i ksenofobiju, ideje fašističkih, nacionalističkih, komunističkih i drugih totalitarnih režima		sankcije za ovu vrstu prekršaja. Na zakonodavcu je da ovu nelogičnost ispravi u sljedećim izmjenama zakonskog okvira kroz za to predviđenu saborsku proceduru
	Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji (NN, br. 137/10, 76/12, 78/16, 46/17) https://www.zakon.hr/z/392/ Zakon-o- Hrvatskoj- radioteleviziji	regulira obveze Hrvatske radio televizije kao javne ustanove	HRT je dužan programskim sadržajem pridonositi ostvarivanju ljudskih prava, ravnopravnosti i političkih prava građana te unaprjeđivanju pravne i socijalne države te civilnog društva, kao i objektivnom izvješćivanju i ukazivanju na kršenje ljudskih prava ranjivih skupina	članak 6.	nema
Other	Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje (travanj 2011.)	svrha ovog Protokola je osigurati uvjete za djelotvoran i cjelovit rad nadležnih tijela koji sudjeluju u otkrivanju, postupanju i praćenju rezultata postupaka vođenih zbog zločina iz mržnje radi unaprjeđenja sustava praćenja			

		<p>zločina iz mržnje; Protokolom su određene obveze nadležnih tijela koja sudjeluju u otkrivanju, postupanju i praćenju rezultata postupaka vođenih u slučajevima zločina iz mržnje (Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo pravosuđa, pravosudna tijela, Ured za ljudska prava Vlade Republike Hrvatske) Također, Protokolom su definirani i posebni obrasci za statističko prikupljanje podataka o slučajevima zločina iz mržnje i to kaznenih djela kao i prekršajnih djela posebno označenih vezano uz motiv mržnje. Navedene podatke statistički objedinjava Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina na šestomjesečnoj osnovi.</p>			
	<p>Poslovnik Hrvatskog sabora (NN 81/13, 113/16) http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_81_170_9.html</p>	151 zastupnik	Članak 240. st. 2. Poslovnika	Zastupnik tijekom iznošenja rasprave ne smije pozivati na nasilje ili mržnju, vrijeđati hrvatski narod, vjerske, nacionalne i druge zajednice, spolne, rodne i druge skupine te strane države i međunarodne organizacije i njihove predstavnike	Zastupniku će se izreći opomena s oduzimanjem riječi ako postupi protivno članku 240. st.2.

1.4. Statistika i tendencije vezane uz govor mržnje online

1.4.1. Govor mržnje u 2014. godini

Interes mladih za Internet je velik i upravo su oni često žrtve govora mržnje. Prema podacima Regionalnog info centra za mlade Rijeka – UMKI, mladi od 15 do 30 godina niske su razine znanja o ljudskim pravima, zbog čega je i visoka razina neosviještenosti o kršenjima i mogućnostima zaštite, a visok postotak neprijavlivanja slučajeva govora mržnje na Internetu. Poseban problem je identifikacija i pronalaženje počinitelja. Iako se sve više dionika različitim projektima uključuje u „pokret“ za sigurniji Internet i Internet bez mržnje, nažalost još uvijek su česti i komentari poput: „A kaj da delamo s njima - da ih steriliziramo?“ ili „Onda je bio početak, da smo sredili gamad danas toga ne bi bilo“. ¹³

Izvori su u 2013. godini izvijestili o slučajevima govora mržnje kod javnih ličnosti u Hrvatskoj, koji su usmjereni protiv Srba. Izvori također ukazuju na to da se govor mržnje odvija na sportskim događajima. Državni izvještaji iz 2013. godine navode da se govor mržnje usmjeren protiv Roma i drugih manjina dogodio na nekoliko nogometnih utakmica tijekom godine. Govor mržnje usmjeren protiv manjina također je prisutan u javnim i društvenim medijima. U razmjeni pisama s Upravom za istraživanje, Voditelj Misije za Koaliciju za rad sa psihotraumom i mirom (CWWPP), organizaciju sa sjedištem u Vukovaru koja radi u istočnoj Hrvatskoj na nenasilnom rješavanju sukoba i pomirenju (CWWPP n.d.), navodi da se „ekstremna ideologija“ može pronaći u medijima i da postoje [internetski] portali, časopisi i televizijski programi „čiji voditelji svjesno krše zakone“ i čije ponašanje „ima elemente ne samo govora mržnje već i ozbiljnih zločina“ (ibid. 3. lipnja 2015.). Državni izvještaji iz 2014. godine navode da se nazire „pad“ u slučajevima govora mržnje koje je policija prijavila u odnosu na prethodne godine i da je tijekom godine policija prijavila 13 slučajeva govora mržnje, od kojih su 8 počinili nepoznati počinitelji, dok je 6 dodatnih slučajeva upućeno na istragu kako bi se utvrdilo radi li se o zločinu iz mržnje.

Prema državnim izvještajima iz 2014. godine, Kazneni zakon propisuje kazne za pojedince čije ponašanje „ima za cilj širenje rasne, vjerske, spolne, nacionalne, etničke mržnje ili mržnje po osnovi boje kože ili spolnog opredjeljenja ili drugih osobina“. Za govor mržnje zakon predviđa kaznu zatvora u trajanju od najmanje šest mjeseci, do najviše pet godina. Govor

¹³ Izvješće pučke pravobraniteljice za 2014. godinu, str. 108 <http://ombudsman.hr/hr/component/jdownloads/send/29-2014/562-izvjesce-pucke-pravobraniteljice-za-2014-godinu>

mržnje koji se počinio putem Interneta kažnjava se kaznom zatvora od šest mjeseci do tri godine.¹⁴

Vlada nije ograničila ni omela pristup Internetu, niti cenzurirala internetski sadržaj te nisu postojala vjerodostojna izvješća da je Vlada nadgledala privatnu internetsku komunikaciju bez odgovarajućeg zakonskog ovlaštenja. Prema statistikama iz 2012. godine s internetske stranice Internet World Stats, otprilike 3,2 milijuna ljudi (odnosno 71% stanovništva) služilo se Internetom.

Tijekom 2014. godine, policija je prijavila 13 slučajeva koji uključuju govor mržnje, od kojih su njih osam počinili nepoznati počinitelji, što predstavlja pad u usporedbi s prethodnim godinama. Dodatnih šest slučajeva upućeno je na istragu kako bi se utvrdilo radi li se o zločinu iz mržnje.

Što se slobode tiska tiče, ograničenja za materijal koji se smatra govorom mržnje također su se odnosila i na tiskane medije. Iako su mnoge privatne novine i časopisi objavljeni bez uplitanja Vlade, promatrači navode da nedostatak transparentnosti u vlasništvu nad medijima predstavlja izazov odgovornosti medija i Vlade. Javno dostupne informacije često nisu jasno ukazivale na to tko je pravi vlasnik određenog broja medija.¹⁵

1.4.2. Govor mržnje u 2015. godini

Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) je u 2015. godini zabilježilo 24 kaznena djela vezana uz zločin iz mržnje, od čega se 15 odnosi na prijetnju, šest na oštećenje tuđe stvari, jedno na tešku tjelesnu ozljedu i jedno djelo na povredu mira pokojnika. Uspješno su riješena 22 djela. Što se motiva tiče, prednjači mržnja prema pripadnicima srpske nacionalnosti. Ministarstvo pravosuđa (MP) navodi da su sudovi u 2015. godini primili u rad 10 predmeta vezanih uz zločin iz mržnje dok je 19 predmeta preneseno iz ranijih razdoblja. Tijekom 2015. godine sudovi su donijeli 7 ouđujućih presuda, a jedan predmet je riješen na tzv. ‘drugi način’, primjerice nagodbom te je 21 predmet ostao neriješen. Što se prekršajnih sudova tiče, MP još čeka podatke. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske (DORH) je u 2015. godini postupalo u 47 predmeta vezanih uz slučajeve zločina iz mržnje i govora mržnje. Od toga se 27

¹⁴ Kanada: Odsjek za imigracije i izbjeglice Kanade, *Hrvatska: Odnosnje prema manjinskim skupinama, uključujući Rome, Srbe, Bosance i Rumunje; dostupna zaštita države u slučaju nasilja i diskriminacije, uključujući zakone* (2012. - lipanj 2015.), 15. srpnja 2015., HRV105202.E, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/55bf4ac04.html>

¹⁵ Državno tajništvo Sjedinjenih Američkih Država, 2014. *Državni izvještaji o praksi ljudskih prava - Hrvatska*, 25. - lipnja 2015., dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/559bd57328.html>

predmeta (odnosno 57,45%) odnosi na slučajeve koji su se dogodili u 2015. godini, izuzevši pritom slučajeve u kojima je došlo do odbačaja kaznene prijave. DORH navodi da iz analize strukture evidentiranih kaznenih djela, proizlazi da se pretežiti dio odnosi na kazneno djelo prijetnje (41%), kazneno djelo javnog poticanja na nasilje i mržnju, odnosno govora mržnje (24%) te kazneno djelo oštećenja tuđe stvari (20%), dok se ostali incidenti odnose na tjelesnu ozljedu, tešku tjelesnu ozljedu i povredu mira pokojnika. Dominantan motiv počinjenja zločina iz mržnje i govora mržnje u protekloj godini je netrpeljivost prema pripadnicima srpske nacionalnosti (59%). Pored pripadnika srpske nacionalnosti, kao žrtve su u 3 slučaja evidentirani pripadnici romske i makedonske nacionalnosti. Osobe muslimanske vjeroispovijesti su u dva slučaja evidentirane kao žrtve prijetnje odnosno teške tjelesne ozljede. Zločini motivirani spolnom orijentacijom su u padu u odnosu na 2014. godinu, kada je evidentirano šest slučajeva dok su u 2015. godini evidentirana četiri slučaja.

Kada se promatra struktura evidentiranih kaznenih djela počinjenih iz netrpeljivosti prema srpskoj nacionalnosti, vidljivo je da se najčešće (u 87% slučajeva) radi o prijetnji, oštećenju tuđe stvari te javnom poticanju na nasilje i mržnju. Analizom teorijskog aspekta evidentiranih kaznenih djela zločina iz mržnje i govora mržnje prema pripadnicima srpske nacionalnosti, kao najranjivijoj skupini, dolazi se do zaključka da se najveći broj slučajeva dogodio na području istočne Hrvatske (11 slučajeva, odnosno 68% ukupnog broja zločina iz mržnje i govora mržnje počinjenih zbog netrpeljivosti prema osobama srpske nacionalnosti). Komparirajući podatke o slučajevima zločina iz mržnje i govora mržnje iz 2015. godine s podacima o slučajevima iz prethodne godine, dolazi se do zaključka da je broj evidentiranih slučajeva zločina iz mržnje i govora mržnje u padu od 30,8%. Analiza strukture kaznenih djela ukazuje na značajan pad broja slučajeva govora mržnje, koji se s 20-ak slučajeva u 2014. godini smanjio na sedam slučajeva u 2015. godini, što predstavlja smanjenje od 65%. Iz opisane analize proizlazi da je broj evidentiranih kaznenih djela vezanih uz zločin iz mržnje u padu. Međutim, kako se najveći broj kaznenih djela vezanih uz zločin iz mržnje u 2015. godini odnosi na kaznena djela prijetnje, oštećenja tuđe stvari te javnog poticanja na nasilje i mržnju, koja su motivirana netrpeljivošću prema osobama srpske nacionalnosti i počinjena na području istočne Hrvatske, time je dan okvir unutar kojeg bi trebalo planirati veći dio

budućih aktivnosti usmjerenih na prevenciju i suzbijanje zločina iz mržnje jer je njime obuhvaćen pretežiti dio evidentiranih zločina.¹⁶

Ured Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR) primio je informacije od različitih izvora o porastu netolerancije prema pripadnicima srpske nacionalnosti, što se odražava u prijetnjama, govoru mržnje i uništavanju imovine. Između ostalog, Srpsko narodno vijeće (SNV), UNHCR-ov provedbeni partner, u svojem je godišnjem izvještaju o govoru mržnje i nasilju nad Srbima naglasilo niz etnički motiviranih incidenata, najviše govora mržnje i nekoliko sigurnosnih incidenata koji su se dogodili u 2015. godini. Izvješće pučkog pravobranitelja za 2015. godinu (koje je Hrvatski sabor razmotrio u svibnju 2016., ali ga je na kraju odbio prihvatiti) napomenulo je da se 47 slučajeva nasilja iz mržnje nalazilo u različitim stadijima kaznenog postupka, a od toga se 31 odnosi na događaje iz 2015. Od 22 pregledana prekršaja, 17 (ili 77%) uključuje incidente netrpeljivosti prema Srbima u Hrvatskoj. Pučki pravobranitelj također je naglasio odstupanje službenih podataka koje su dali Ured za zaštitu ljudskih prava i prava nacionalnih manjina i Ministarstvo pravosuđa, od podataka koje je dalo Srpsko narodno vijeće. Porast broja incidenata primijećen je posebice nakon svega što je uslijedilo nakon parlamentarnih izbora u studenom 2015. u Hrvatskoj, a taj zabrinjavajući trend nastavio se i u prvoj polovici 2016. godine.¹⁷

U kontekstu prijavljenog porasta u prikazima etničke netolerancije i zločina iz mržnje i njihovih negativnih utjecaja na socijalnu koheziju u Hrvatskoj, Povjerenik za ljudska prava Vijeća Europe Nils Muižnieks poziva nadležna tijela da pojačaju svoje napore koji su usmjereni na borbu protiv tih fenomena. Iako jačanje zakonodavstva i institucionalnog okvira koji se odnosi na borbu protiv zločina iz mržnje, uključujući govor mržnje, smatra važnim, Povjerenik vjeruje da su potrebni odlučniji postupci kako bi se osiguralo povećanje svijesti i učinkovita provedba takvog zakonodavstva. Povjerenik poziva nadležna tijela da posebno paze na evidentiranje podataka vezanih uz zločine iz mržnje te da osiguraju da službenici koji provode zakone i pravni stručnjaci budu odgovarajuće i sistemski obučeni za prepoznavanje, učinkovito istraživanje i sankcioniranje zločina iz mržnje.

¹⁶ Izvještaj o rasizmu, ksenofobiji i etničkom ekskluzivizmu Centra za mirovne studije za 2015. godinu http://cms.hr/system/publication/pdf/82/CMS_Izvjestaj_2015_web.pdf

¹⁷ Visoki povjerenik Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR), *Treće izvješće o napretku provođenja procesa dugotrajnih rješenja (Proces Sarajevo) za izbjeglice iz Hrvatske koji su prognani tijekom rata 1991. - 1995., uključujući prestanak izbjegličkog statusa*, 25. kolovoza 2016. godine, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/57c409fd4.html>

Tijekom 2015. godine bilo je devet neriješenih slučajeva zločina iz mržnje iz prethodnih godina i osam novih slučajeva. Bilo je sedam kaznenih presuda za zločin iz mržnje, a jedan predmet je odbačen. Što se tiče govora mržnje, 2015. godine je prijavljeno tri nova slučaja. Osuđeno je sedam počinitelja tog zločina, a dobili su uvjetnu kaznu. Te osude također su se odnosile na govore mržnje protiv LGBTI osoba putem interneta. Većina prethodno spomenutih slučajeva odnosila se na zločine iz mržnje koji su povezani s etničkim, nacionalnim i vjerskim porijeklom žrtava.

No, pozitivno je da Povjerenik pozdravlja sudjelovanje Hrvatske 2013. godine u kampanji Vijeća Europe pod nazivom „Ne govoru mržnje“, s nacionalnom kampanjom pod nazivom „NE govoru mržnje na internetu“, kojoj su ciljna skupina bila djeca i mladi. Osim toga, Hrvatska sudjeluje u mrežnom tečaju Vijeća Europe za osposobljavanje pod nazivom „Borba protiv rasizma, ksenofobije i homofobije“ koji je pokrenut u svibnju prošle godine, a razvijen je u kontekstu programa Vijeća Europe pod imenom HELP, u suradnji s Pravosudnom akademijom Hrvatske.

Iako su dvojezični ćirilčni i latinični natpisi navodno postavljeni na javne ustanove u Vrbovskom, Gračacu i u Plaškom, Povjerenik je izrazio zabrinutost da je za grad Vukovar to pitanje bilo krajnje politizirano te da i dalje ostaje kamen spoticanja u međuetničkim odnosima. Uvođenje dvojezičnih natpisa na javnim ustanovama grada Vukovara izazvalo je nacionalističke incidente i incidente nasilja zadnjih godina. Povjerenik je iskazao tugu što je 2014. godine nakon jednog takvog incidenta putem interneta objavljen poziv na bojkot trgovina i poduzeća u vlasništvu etničkih Srba u Vukovaru „dok se ćirilčno pismo ne ukloni s javnih mjesta“, uz koji je bio priložen i popis tih trgovina.¹⁸

1.4.3. Govor mržnje u 2016. godini

Razdoblje političke nestabilnosti na koncu godine bilo je praćeno navalom nacionalističke retorike i govorima mržnje koji su bili usmjereni prema određenim skupinama, posebice etničkim Srbima, izbjeglicama i migrantima. Skupine civilnog društva zabilježile su rastući broj slučajeva u kojima su medijski i javni službenici „prizivali fašističku ideologiju“

¹⁸ Vijeće Europe: Povjerenik za ljudska prava, *Izješće Nilsa Muižnieksa, Povjerenika za ljudska prava Vijeća Europe, povodom njegovog posjeta Hrvatskoj od 25. do 29. travnja 2016.*, 5. listopada 2016., CommDH (2016.)31, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/58120c974.html>

prošlosti promovirajući korištenje ikonografije koja raspiruje mržnju i općenito potičući stavove protiv manjina.

Iako su slučajevi poticanja na diskriminaciju, pa čak i nasilja nad manjinama rijetko bili istraživani, sudovi su redovno kazneno progonili za klevetu i vrijeđanje časti i ugleda osoba. Ti su prekršaji prema Kaznenom zakonu klasificirani kao teški prekršaji. Novinari su, u tim slučajevima, i dalje u opasnosti od kaznenog progona.¹⁹

Prateći domaće medije i društvene mreže u 2016. u Hrvatskoj se uočava netolerancija prema političkim neistomišljenicima, nacionalnim i seksualnim manjinama, a više je javnih osoba, novinara, glumaca, političara, aktivista za ljudska prava i OCD-a doživjelo prijetnje i trpjelo govor mržnje. Neke situacije istražuju i tijela progona.²⁰

Prema podacima MP od 2013. do 2016. vodilo se 35 postupaka zbog kaznenog djela javnog poticanja na nasilje i mržnju iz čl. 325 KZ-a, a riješeno ih je 23, i to tako da je doneseno 20 osuđujućih i tri oslobađajuće presude. Prema podacima DORH-a, dovršena je revizija državnoodvjetničkog postupanja vezano uz ovo kazneno djelo i to za razdoblje od 1. siječnja 2013. do 1. rujna 2015., kojom su utvrđena tek dva preuranjena rješenja o odbačaju kaznenih prijava. DORH priprema i dopune Naputka o radu na kaznenim djelima počinjenim iz mržnje vezno uz Internet i javno poticanje na nasilje i mržnju, kojim bi se trebao olakšati rad i odlučivanje u ovim, najčešće kompleksnim, predmetima. I OCD-i i međunarodne organizacije ukazivale su kako je protekla godina bila popraćena valom nacionalističke retorike i govora mržnje prema nacionalnim manjinama, posebice Srbima, što je konstatirano i u izvješću Amnesty Internationala za 2016./17. Srpsko narodno vijeće je tijekom 2016. na temelju prijava pojedinaca i informacija iz medija prikupljalo podatke o slučajevima neprihvatljiva izražavanja prema Srbima, te ih usporedilo s onima koje su prikupili tijekom 2014. i 2015., koji pokazuje njihov kontinuirani porast. Podaci SNV-a o slučajevima neprihvatljiva izražavanja prema Srbima – 2014 – 5 slučajeva, 2015 – 10 slučajeva, 2016 – 28 slučajeva. Pozdrav ustaškog pokreta i Nezavisne Države Hrvatske “Za dom spremni“ prisutan je na društvenim mrežama.²¹

¹⁹ Amnesty International *Izvješće Amnesty International 2016./17.- Hrvatska*, 22. veljače 2017. dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/58b0340a2d.html>

²⁰ Izvješće Pučke pravobraniteljice za 2016. godinu, str. 143., <http://ombudsman.hr/hr/component/jdownloads/send/76-izvjesca-2016/849-izvjesce-pucke-pravobraniteljice-za-2016-godinu#page=42>

²¹ Ibid., str. 144-145.

U neslužbenom dokumentu o Etnički motiviranim incidentima i porukama mržnje protiv Srba i srpskog naroda u Republici Hrvatskoj, od 1. siječnja do 6. lipnja 2016., kojeg je Vlada Srbije prosljedila Visokom povjereniku Ujedinjenih Naroda za izbjeglice, prijavljeno je 20 etnički motiviranih incidenata, od čega su 13 navodno bili govori mržnje. O takvim se incidentima naširoko izvještava u srpskim medijima, što ima snažan utjecaj na osjećaj sigurnosti potencijalnih povratnika.²²

ECRI ukazuje kako je često najprikladniji i najučinkovitiji pristup u borbi protiv govora mržnje samoregulacija i to usvajanjem kodeksa ponašanja koji propisuje i sankcije. Kao samoregulatorno tijelo, Novinarsko vijeće časti Hrvatskog novinarskog društva (HND) i protekle se godine bavilo povredama Statuta i Etičkog kodeksa i to vezano uz izostanak reakcije na tendenciozne i diskriminatorne istupe gosta neke emisije ili publike, odnosno širenje govora mržnje i netrpeljivosti.²³ I drugo strukovno udruženje - Hrvatski novinari i publicisti (HNIP) ukazuje na pojedine portale i komentare građana kojima se vrijeđaju osjećaji građana većinske vjeroispovijesti, a iskazuju i nezadovoljstvo radom VEM-a zbog nejednakih kriterija oko govora mržnje u javnoj sferi.²⁴

U Hrvatskoj, pitanje odgovornost urednika za komentare koji bi ulazili u kategoriju govora mržnje u elektroničkim publikacijama nije jasno uređeno. Naime, prema Zakonu o elektroničkim medijima odgovornost podrazumijeva kontrolu programa, ne nužno i izravnu pravnu odgovornost za sadržaj ili pružene usluge. U komparativnoj europskoj praksi o odgovornosti urednika/nakladnika za mrzilačke komentare postoji više rješenja koja pokušavaju naći ravnotežu između prava na slobodno izražavanje i zabrane govora mržnje. O tome se vodi i aktualna rasprava u kontekstu revizije Direktive o audiovizualnim medijskim uslugama, što je ujedno prigoda da se i u Hrvatskoj pronade i propiše kvalitetno rješenje. EK je radi potrebe povećanja intenziteta borbe protiv govora mržnje s Facebook-om, Twitterom, Google-om i Microsoft-om sklopila Kodeks postupanja, prema kojemu su IT kompanije obvezne sudjelovati u borbi protiv govora mržnje na Internetu, razvijati procedure i osposobljavati administratore za njegovo prepoznavanje i uklanjanje u roku 24 sata, a trebale bi i jačati partnerstvo s OCD-ima koje se bave ovim problemima. ULJPPNM, unutar kojeg

²²Visoki povjerenik Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR), *Treće izvješće o napretku provođenja procesa dugotrajnih rješenja (Proces Sarajevo) za izbjeglice iz hrvatske koji su prognani tijekom rata 1991. - 1995., uključujući prestanak izbjegličkog statusa*, 25. kolovoza 2016. godine, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/57c409fd4.html>

²³ Najistaknutiji primjeri su opomena glavnoj urednici zbog karikature na kojoj su Romi prikazani kao kradljivci ili upozorenje zbog propusta voditeljice da upozori ili prekine gledatelje koji su koristili diskriminatorni govor, pa čak i govor mržnje na temelju nacionalne pripadnosti, u emisiji lokalne televizije.

²⁴ Izvješće pravobraniteljice za 2016. godinu, str. 148.

djeluje i međuresorna Radna skupina za praćenje zločina iz mržnje, bit će nacionalna kontakt točka za provedbu ovog Kodeksa za RH. Kako bi građani, a naročito mladi, bili sposobni vrednovati i kritički promatrati medijske sadržaje, nužno je raditi na edukaciji i promicanju medijske pismenosti. Primjer dobre prakse svakako predstavlja portal Agencije za elektroničke medije i UNICEF-a medijskapismenost.hr pokrenut 2016. kojim se teži prikazati utjecaj medija na djecu i roditelje te odgovoriti na pitanja zašto mediji nekim temama daju više prostora i vremena, kako tumačiti oglase, koja je razlika između „realityja“ i igranog programa, kako nastaju medijski sadržaji i sl.²⁵

Prema načinu počinjenja djela, od dvadeset i četiri osobe sedamnaest osoba predmetno kazneno djelo počinilo je putem Facebooka – KD javno poticanje na nasilje i mržnju čl 325 . Uz izrečene uvjetne osude u jednoj je presudi od jedne osobe, koja je djelo počinila putem Facebooka, temeljem čl. 79. KZ-a, oduzeta majica s natpisom “Crna legija opet se vraća još bolja, još jača” i zastava Republike Hrvatske sa šahovnicom i ispisanim znakom “U” u šahovnici. U drugim predmetima u odnosu na šesnaest drugih osoba koje su djelo počinile putem Facebooka samo su dvjema osobama, primjenom odredbe čl. 79. KZ-a, oduzeta dva računala koja su uporabljena za počinjenje kaznenog djela te koja su kao takva i navedena u činjeničnom opisu kaznenog djela. Možemo samo pretpostavljati, jer obrazloženja u odnosu na tu okolnost izostaju, kako je sud u preostalim slučajevima očito smatrao kako ne postoji opasnost da će se isti ponovno uporabiti za počinjenje kaznenog djela. Posebice što je u još tri predmeta u dispozitivu presude izrijekom navedeno da je djelo okrivljenik počinio sa svojeg računala ili svojeg mobilnog telefona, međutim sud u tim predmetima nije primijenio čl. 79. KZ-a te nije oduzeo iste predmete. Povrh toga, usprkos tome što KZ u čl. 75. predviđa sigurnosnu mjeru zabranu pristupa internetu i što je čak sedamnaest od dvadeset i četiri presuđene osobe predmetno kazneno djelo počinilo putem interneta (putem Facebooka), ni prema jednoj osobi sud nije izrekao spomenutu sigurnosnu mjeru, za koju se, kao i za oduzimanje predmeta, traži ispunjenje dodatnog uvjeta, tj. postojanje opasnosti da će zluporabom interneta ponovo počiniti kazneno djelo. Je li razlog tomu nemogućnost izricanja te mjere u slučaju prihvaćanja kaznenog naloga ili upitna provedivost spomenute sigurnosne mjere kada je sud u redovitom postupku može izreći, ili je pak sud smatrao da ni u jednom od navedenih predmeta ne postoji opasnost od ponavljanja kaznenog djela zluporabom interneta, analizom pravomoćnih presuda nije moguće utvrditi jer se samo u jednoj od analiziranih presuda sud upustio u obrazlaganje zašto okrivljeniku nije izrekao sigurnosnu

²⁵ Ibid., str. 149-150.

mjeru zabrane pristupa internetu na temelju čl. 75. KZ-a navodeći da je ocijenio kako je već samo vođenje kaznenog postupka u dovoljnoj mjeri utjecalo na okrivljenika da ne čini istovrsna kaznena djela, kao i da je isti shvatio štetnost svojeg ponašanja i obećao sudu da više neće činiti kaznena djela. Općinski sud u Slavonskom Brodu donio je presudu broj 3 K-361/14, kojom je počinitelj osuđen da je na društvenoj mreži Facebook napisao i objavio komentar: „Ubij pedera“, a što je u zakonskom opisu označeno kao poticanje na nasilje ili mržnju.²⁶

2. DRUŠTVENE INICIJATIVE

2.1. Posebne inicijative

2.1.1. Digitalno državljanstvo

Povjerenik Vijeća Europe, Nils Muižnieks, pozdravio je sudjelovanje Hrvatske 2013. godine u pokretu Vijeća Europe *No Hate Speech Movement*,²⁷ s nacionalnom kampanjom pod nazivom "NE govori mržnje na internetu", koja je usmjerena na djecu i mladež. Osim toga, Hrvatska sudjeluje u on-line tečaju obučavanja Vijeća Europe "Borba protiv rasizma, ksenofobije i homofobije" koja je razvijena u kontekstu programa HELP Vijeća Europe, u suradnji s Pravosudnom akademijom Republike Hrvatske.

2.1.2. Mediji i zakon

Okrugli stol "*Govor mržnje i odgovornost medija - od slobode izražavanja do kršenja zakona*" (27.04.2016.)²⁸ Organizirala je Agencija za elektroničke medije s ciljem razmjene znanja, prakse i odražavanja svih značajnih dionika na ovoj vrlo važnoj temi, Možete li identificirati govor mržnje izvan konteksta? Koje su pravne kazne za govor mržnje i tko ih je nametnuo? Ta su pitanja bila samo dio skupa razmatranja koje su razmotrene s predstavnicima medijskih izdavača, znanstvene zajednice, novinara, pravnika i drugih dionika.

²⁶ Munivrana Vajda, M., Šurina Marton, A. – Gdje prestaju granice slobode izražavanja, a počinje govor mržnje? Analiza hrvatskog zakonodavstva i prakse u svjetlu europskih pravnih standarda, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 23, br. 2, Zagreb, 2016, str. 435-367.

²⁷ Kampanja za mlade Vijeća Europe za ljudska prava na internetu, kako bi se smanjila razina prihvatanja govora mržnje i razvila online sudjelovanje mladih i državljanstvo, uključujući i procese upravljanja internetom; <https://www.nohatespeechmovement.org/>

²⁸ <http://www.e-mediji.hr>

Hrvatsko novinarsko društvo je partner na projektu *Mediji protiv mržnje*²⁹ u sklopu kojeg je u svibnju 2017. u Zagrebu održana radionica na kojoj su predstavljeni određeni alati koje novinari mogu koristiti kako bi identificirali govor mržnje (npr. Five Point Test Against Hate Speech, Ethical Journalism Network) i istraživanja na temu govora mržnje u hrvatskim medijima (Dražen Hoffmann, GONG). Hrvatsko novinarsko društvo ne vodi jedinstvenu arhivu djelovanja protiv govora mržnje.

U prosincu 2009. Republika Hrvatska je Zakon o elektroničkim medijima - Zakon o elektroničkim medijima (NN 153/09, 84/11, 94/13, 136/13) usuglasila s EU Direktivom o audiovizualnim medijskim uslugama prema kojoj se zemlje članice obvezuju da će odgovarajućim mjerama osigurati da audiovizualne medijske usluge pod njihovom jurisdikcijom ne sadrže poticanje na mržnju zasnovanu na rasi, spolu, vjeri ili nacionalnosti (članak 12. stavak 2. Zakona o elektroničkim medijima).

Nadležno tijelo za provedbu Zakona o elektroničkim medijima je Vijeće za elektroničke medije.

Vijeće za elektroničke medije je nadležno isključivo za elektroničke publikacije (internet portali), te pružatelje audio i audiovizualnih medijskih usluga. Zakon o elektroničkim medijima se tako samo u četiri članka odnosi na elektroničke publikacije te se može zaključiti da postoji velika razlika u tome koliko i kako su pojedine vrste medija regulirani. Pružatelje elektroničkih publikacija je tako moguće kažnjavati upozorenjem, opomenom, prekršajnim nalogom ili optužnim prijedlogom, dok je za konkretan slučaj kršenja članka 12. stavka 2. u slučaju nakladnika radija i televizija jedina sankcija predviđena zakonom privremeno ili trajno oduzimanje koncesija. Međutim, od srpnja 2013. godine, HRT ima povlašten status u odnosu prema drugim pružateljima medijskih usluga što se tiče mogućnosti kažnjavanja od strane Vijeća za elektroničke medije. Obzirom da Vijeće za elektroničke medije nije HRT-u dodijelilo koncesiju, već je to učinio Hrvatski sabor kroz Zakon o HRT-u, Vijeće nema pravo privremeno ni trajno oduzeti koncesiju HRT-u, a što su za druge televizije i radija jedine zakonom predviđene sankcije za ovu vrstu prekršaja. Na zakonodavcu je da ovu nelogičnost ispravi u sljedećim izmjenama zakonskog okvira kroz za to predviđenu saborsku proceduru.

²⁹ <http://europeanjournalists.org/mediaagainsthate/>

2.1.3. Obrazovanje

Da bi građani, a posebno mladi građani mogli procijeniti i kritički promatrati medije i različite sadržaje, nužno je ponuditi obrazovne mogućnosti i promicati medijsku pismenost. Portal Agencije za elektroničke medije i web stranice UNICEF-a <http://www.medijskapismenost.hr>, pokrenutog 2016. godine, primjeri su dobre prakse kojima je cilj otkriti utjecaj medija na djecu i roditelje, kao i odgovaranje na pitanja kao što su: zašto se mediji određuju za određene subjekte, kako interpretirati oglase, koja je razlika između programa "stvarnosti", filmova i sapunica, kako se stvaraju medijski sadržaji i slično.³⁰

Nacionalna kampanja <http://www.dislajkammrznju.hr> trajala je od rujna 2013. do prosinca 2014., prema Akcijskom planu djelovanja. Ciljane grupe kampanje bile su: djeca i mladi koji šire govor mržnje, djecu i mlade ljude pogođene govorom mržnje i širom javnošću. Cilj kampanje je ukazati na negativne posljedice govora mržnje na Internetu i posljedicama diskriminirajućeg i neprihvatljivog izraza koji može potaknuti diskriminaciju i dovesti do širenja stereotipa i predrasuda u javnosti. Organizator kampanje je Ministarstvo socijalne politike i mladih Republike Hrvatske.

2.1.4. Inicijative za praćenje (monitoriranje) i istraživanje

Što se tiče organizacija civilnog društva, internetska stranica <http://www.dostajemrznje.org> osnovana je u suradnji GONG-a i Kuće ljudskih prava Zagreb kao pokušaj da se odgovori na čestu prisutnost neprihvatljivog javnog govora koji razoruje društvenu koheziju, vrijednosti pluralizma, interkulturalnosti i tolerancije prema drugima. Pojava ove stranice omogućena je zahvaljujući financijskoj potpori Europskog gospodarskog svemirskog fonda i Kraljevine Norveške za organizacije civilnog društva, čiji je sponzor Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva za Republiku Hrvatsku.

U 2017. godini, Centar za mirovne studije sudjelovao je u drugom procesu praćenja provedbe Kodeksa postupanja u pogledu suzbijanja govora mržnje na Internetu³¹, uz organizacije iz 24 država članica EU-a. U toj vježbi praćenja, 2.575 prijava predano je IT tvrtkama koje sudjeluju u Kodeksu postupanja. Facebook je primio najviše prijava (1.273 slučajeva), zatim

³⁰ Izvještaj pučke pravobraniteljice za 2016. godinu, str. 149-150

³¹ http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/hate_speech_code_of_conduct_en.pdf

slijedi YouTube (658 slučajeva) pa Twitter (644 slučajeva). Microsoft nije primio nijednu prijavu³².

Što se Hrvatske tiče, Centar za mirovne studije je podnio ukupno 128 prijava trima različitim platformama društvenih mreža: Facebook – 51 prijava; YouTube – 40 prijava; Twitter – 37 prijava. Društvena mreža Microsofta - So.cl - nije ocjenjivana jer se ugasila prije početka tog ciklusa praćenja.

Glavni rezultati vezani uz korištene kanale izvještavanja su sljedeći:

U pogledu Facebooka, 16 prijava su podnijeli uobičajeni korisnici, dok je ostalih 35 prijava podneseno putem sigurnog kanala za prijavu (*Trusted Flagger*). Od 51 podnesene prijave, mjere su poduzete u pogledu 25 slučajeva i sadržaj je uklonjen, što predstavlja stopu uklanjanja od 49%. Kod preostalih 26 prijava, sadržaj je uklonjen, što predstavlja stopu od 51%. Što se razloga tiče, razlog za nezakoniti govor mržnje u 11 slučajeva bila je seksualna orijentacija, u 23 slučajeva razlog je bila uglavnom mržnja prema muslimanima (pomiješano s ksenofobijom koja uključuje mržnju prema migrantima), u 9 slučajeva antisemitizam, u 3 slučajeva etničko podrijetlo (Srbi), a bio je jedan slučaj rodno uvjetovanog nasilja i jedan slučaj nezakonitog govora mržnje - poticanje na mržnju i nasilje nad osobama različite političke pozadine i političkih uvjerenja.

U odnosu na YouTube, 32 prijave su podnijeli uobičajeni korisnici, dok je ostalih 8 prijava podneseno putem sigurnog kanala za prijavu (*Trusted Flagger*). Od 40 podnesenih prijava, mjere su poduzete u pogledu 29 slučajeva i sadržaj je uklonjen, što predstavlja stopu uklanjanja od 72,5%. Kod preostalih 11 prijava, sadržaj je uklonjen, što predstavlja stopu od 27,5%. Što se razloga tiče, razlog za nezakoniti govor mržnje u 11 slučajeva bio je antisemitizam, u 8 slučajeva seksualna orijentacija, u 15 slučajeva nacionalno i etničko podrijetlo, u 3 slučajeva uglavnom mržnja prema muslimanima ali pomiješana s drugim razlozima poput rase, nacionalnog/etničkog podrijetla i čak seksualne orijentacije, a u 3 slučajeva razlog je bila rasa.

U odnosu na Twitter, svih 37 prijava su podnijeli uobičajeni korisnici. Za svih 37 prijava, nije bilo indikacije procjene do kraja procesa praćenja. Što se razloga tiče, u 10 slučajeva razlog za nezakoniti govor mržnje bila je seksualna orijentacija, u 13 slučajeva to je bilo miješano

³² http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1471_en.htm

nacionalno/etničko podrijetlo, u 4 slučaja etničko podrijetlo, a u 2 slučaja razlog je bilo nacionalno podrijetlo.

Ukupna stopa uklanjanja sadržaja iznosila je 33,3%, što znači da je od 128 podnesenih prijava uklonjeno 54 slučaja nezakonitih govora mržnje, dok preostalih 74 govora nije uklonjeno.

Kvaliteta prijava je osigurana u suradnji s pravnim stručnjacima Centra za mirovne studije, što znači da se prvo s pravnim timom raspravilo o svakom slučaju u svojoj zoni, a zatim se slučaj prijavio ako se postigao dogovor da konkretni slučaj predstavlja nezakoniti govor mržnje, ili je slučaj bio odbačen. Evidentirani slučajevi raspravit će se na sljedećem sastanku Radne skupine za praćenje zločina iz mržnje - međusektorsko tijelo Vlade Republike Hrvatske³³. Treći ciklus praćenja organizirat će se tijekom šest tjedana u rujnu i listopadu, a Centar za mirovne studije će u istome sudjelovati.

2.2. Primjeri dobre prakse

2.2.1. Festival preventivnih i obrazovnih filmova o sigurnosti u Zagrebu

General information		
Title of the practice	<i>Festival preventivno edukativnih filmova o sigurnosti u Zagrebu (22. do 25. svibnja 2017. godine)</i>	
Specific objective	<i>Ukazivanje na štetnost govora mržnje za cjelokupnu zajednicu i kulturu i dobiti različitosti</i>	
Main organization involved	<i>Ravnateljstvo policije MUP RH u suradnji s MUP njemačke Savezne pokrajine Baden Wurttenbert, te uz potporu Veleposlanstva SR Njemačke u RH</i>	
Location of the practice	Country and city	<i>Zagreb</i>

³³ Glavni zadaci Radne skupine obuhvaćaju analizu i praćenje provedbe zakona protiv diskriminacije u vezi zločina iz mržnje; radi analize pravnog okvira u pogledu zločina iz mržnje, koordinacije procesa prikupljanja podataka i koordinacije suradnje između institucija u sprječavanju zločina iz mržnje. Radna skupina obuhvaća širok raspon ključnih dionika poput predstavnika Ministarstva unutarnjih poslova, Državnog odvjetništva i Ministarstva pravosuđa. To su ključne institucije za identifikaciju i sudski progon slučajeva zločina iz mržnje. Osim toga, Radna skupina uključuje predstavnike Ureda pučkog pravobranitelja, Ministarstva vanjskih i europskih poslova, Visokog prekršajnog suda i Općinskog suda, Pravnog fakulteta i Organizacije civilnog društva. Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina koordinira radom Radne skupine te joj pruža potporu.

Detailed description	
Detailed information on the practice	<i>Prikazivanjem hrvatskog filma „Život bez nasilja“ detektiraju se problemi vršnjačkog nasilja. Prikazuju se metode mirnog rješavanja eventualnih sukoba, rješavanje situacija koje bi mogle ukazati na problem, daju se alati za rješavanje sukoba i prevenciju sukoba, govora mržnje, isključivosti.</i>
Resources needed	<i>Ne posjedujemo informacije o utrošenim novčanim sredstvima.</i>
Timescale (start/end date)	<i>Aktivnosti prikazane u ovoj tablici su od 22. do 25. svibnja 2017. godine</i>
Evidence of success (results achieved)	<i>Prikazivanje filma utječe se na širu publiku, koja poruku prenosi dalje. Osim toga, ukazuje se na probleme koje imaju manjine, izbjeglice, migranti, osobe različitih seksualnih orijentacija, koji svi mogu biti izloženi govoru mržnje.</i>
Difficulties encountered/ lessons learned	<i>Kada se radi na govoru mržnje prvo treba naučiti ljude prepoznavati govor mržnje, naučiti ih da svatko od nas može biti žrtva govora mržnje. Osim toga, nekada se banalne stvari ne prepoznaju kao potencijalno opasne. Posebno je važno raditi na edukaciji mladih ljudi, na edukaciji medija o smanjenju i uklanjanju govora mržnje, na uklanjanja govora mržnje na društvenim mrežama.</i>
Potential for learning or transfer	<i>Područje bivše Jugoslavije vrlo je slično u mnogome. Govor mržnje svuda je podjednako usmjeren na istu populaciju (nacionalne manjine, izbjeglice, Rome, migrante, osobe različitih spolnih orijentacija, invalide,...). Stoga dobre prakse mogu biti primjenjive u regiji, kao i šire u Europi. Kada se provode projekti dobro je ukazivati na dobre prakse iz regije. Kada se radi s pravosuđem posebno je dobro ukazivati na dobru praksu i razumijevanje štetnosti govora mržnje kroz praksu Europskog suda za ljudska prava.</i>
Further information	www.mup.hr
Contact details	
Name	<i>Angel Čabarkapa</i>
Organisation	<i>Centre for Peace, Nonviolence and Human Rights – Osijek</i>
Email	<i>centar-za-mir@centar-za-mir.hr</i>

2.2.2. Zajedno protiv govora mržnje

General information	
Title of the practice	Zajedno protiv govora mržnje (provodi se već pet godine)
Specific objective	<i>Ukazivanje na štetnost govora mržnje za cjelokupnu zajednicu i kulturu i dobiti različitosti</i>

Main organization involved	<i>Policajska uprava Vukovarsko srijemske uz potporu Ravnateljstva policije MUP RH, te u suorganizaciju s Gradom Vukovarom i Gradskim muzejom Vukovar.</i>	
Location of the practice	Country and city	<i>Vukovar i Vukovarsko srijemska županija</i>

Detailed description	
Detailed information on the practice	<i>Provedbom projekta „Zajedno protiv govora mržnje“ zajednički se djeluje protiv govora mržnje. Događanje je okupilo osobe iz javnog života, predstavnike lokalne i područne samouprave, vjerskih zajednica, glazbenike, umjetnike i druge istaknute članove društva te djecu i mlade s područja grada Vukovara.</i>
Resources needed	<i>Ne posjedujemo informacije o utrošenim novčanim sredstvima.</i>
Timescale (start/end date)	<i>Aktivnosti prikazane u ovoj tablici odvijale su se od 2012. do 2017. godine</i>
Evidence of success (results achieved)	<i>U sredini kao što je Vukovar i njegova okolica, gdje se osjećaju posljedice rata i razaranja i danas, vrlo je važno raditi na prevenciji govora mržnje. Ovo stoga što je Vukovar i njegova okolica i cijela Vukovarsko srijemska županija bogata različitostima, kulturnim, jezičnim, vjerskim, nacionalnim, ... U Vukovaru žive pripadnici brojnih nacionalnih manjina (Srbi, Rusini, Ukrajinci, Mađari, Albanci, Rusi, Nijemci, Židovi, Slovaci, Česi, ...)</i>
Difficulties encountered/ lessons learned	<i>Kada se radi na govoru mržnje prvo treba naučiti ljude prepoznavati govor mržnje, naučiti ih da svatko od nas može biti žrtva govora mržnje. Osim toga, nekada se banalne stvari ne prepoznaju kao potencijalno opasne. Posebno je važno raditi na edukaciji mladih ljudi, na edukaciji medija o smanjenju i uklanjanju govora mržnje, na uklanjanja govora mržnje na društvenim mrežama.</i>
Potential for learning or transfer	<i>Područje bivše Jugoslavije vrlo je slično u mnogome. Govor mržnje svuda je podjednako usmjeren na istu populaciju (nacionalne manjine, izbjeglice, Rome, migrante, osobe različitih spolnih orijentacija, invalide, ...). Stoga dobre prakse mogu biti primjenjive u regiji, kao i šire u Europi. Kada se provode projekti dobro je ukazivati na dobre prakse iz regije. Kada se radi s pravosuđem posebno je dobro ukazivati na dobru praksu i razumijevanje štetnosti govora mržnje kroz praksu Europskog suda za ljudska prava.</i>
Further information	www.hrv.hr
Contact details	
Name	<i>Angel Čabarkapa</i>
Organisation	<i>Centre for Peace, Nonviolence and Human Rights – Osijek</i>
Email	<i>centar-za-mir@centar-za-mir.hr</i>

2.2.3. Edukacija pravosudnih radnika o zločinu iz mržnje i govoru mržnje

General information	
Title of the practice	Edukacija pravosudnih radnika o zločinu iz mržnje i govoru mržnje (2015. i 2016. godine)
Specific objective	<i>Ukazivanje na štetnost govora mržnje za cjelokupnu zajednicu i kulturu i dobit različitosti</i>
Main organization involved	<i>Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek u suradnji s Pravosudnom akademijom Ministarstva pravosuđa RH, Državnim odvjetništvom RH i s predavačima s Fakulteta sigurnosti Univerziteta u Sarajevu, Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebi, Pravnog fakulteta Sveučilišta „Josip Juraj Strossmayer“ u Osijeku i Visoke pravne škole u Londonu</i>
Location of the practice	Country and city Osijek, Đurđevac, Vukovar
Detailed description	
Detailed information on the practice	<i>Dio projekta edukacije pravosudnih radnika (sudaca i državnih odvjetnika) Osječko baranjske i Vukovarsko srijemske županije, bio je posvećen prepoznavanju govora mržnje, radu na prevenciji govora mržnje, te praksi Europskog suda za ljudska prava o govoru mržnje, te domaćih sudova</i>
Resources needed	15 000 eura
Timescale (start/end date)	<i>Aktivnosti prikazane u ovoj tablici odvijale su se od 2015. i 2016. godini.</i>
Evidence of success (results achieved)	<i>Izuzetno je važno raditi s pravosudnim radnicima, koji dobivaju alate za rad na predmetima govora mržnje i zločina iz mržnje, za prepoznavanje određenih ponašanja, ali i za poboljšanje sudske prakse i rad na prevenciji. Edukaciju je dobilo preko 30 sudaca i državnih odvjetnika neposredno i preko 70 posredno (iz Osijeka i Vukovara)</i>
Difficulties encountered/ lessons learned	<i>Kada se radi na govoru mržnje prvo treba naučiti ljude prepoznavati govor mržnje, naučiti ih da svatko od nas može biti žrtva govora mržnje. Osim toga, nekada se banalne stvari ne prepoznaju kao potencijalno opasne. Posebno je važno raditi na edukaciji mladih ljudi, na edukaciji medija o smanjenju i uklanjanju govora mržnje, na uklanjanju govora mržnje na društvenim mrežama.</i>
Potential for learning or transfer	<i>Područje bivše Jugoslavije vrlo je slično u mnogome. Govor mržnje svuda je podjednako usmjeren na istu populaciju (nacionalne manjine, izbjeglice, Rome, migrante, osobe različitih spolnih orijentacija, invalide, ...). Stoga dobre prakse mogu biti primjenjive u regiji, kao i šire u Europi. Kada se provode projekti dobro je ukazivati na dobre prakse iz regije. Kada se radi s pravosuđem posebno je dobro ukazivati na dobru praksu i razumijevanje štetnosti govora mržnje kroz praksu Europskog suda za ljudska prava.</i>
Further information	www.centar-za-mir.hr

Contact details	
Name	Angel Čabarkapa
Organisation	Centre for Peace, Nonviolence and Human Rights – Osijek
Email	centar-za-mir@centar-za-mir.hr

3. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Ocijenili smo online hate speech na osnovi prikupljenih podataka od dionika uključenih u sustav i temeljem sadržajne analize zakonskih rješenja i drugih dokumenata koji obrađuju ovo područje a prema utvrđenom metodološkom postupku. Na temelju tako provedene analize dajemo sljedeće preporuke mjerodavnim institucijama:

- Ocjenjujemo da je potrebno stvoriti pravni okvir kojim se definira elektroničko nasilje i govor mržnje na Internetu te koji uređuje djelovanje prema počinitelju i žrtvi, u situacijama kada se koristi elektroničko nasilje i/ili govor mržnje na Internetu.
- Ocjenjujemo da je potrebno osigurati financijsku i drugu potporu za kvalitetne programe organizacija civilnog društva koji rade na suzbijanju i prevenciji nasilja, a posebno govora mržnje na Internetu.
- Potrebno je raditi na osvještavanju javnosti i medija o raširenosti i posljedicama nasilja na Internetu, posebno govora mržnje.
- O snažiti i pružati sustavnu podršku institucijama i tijelima nadležnim za suzbijanje nasilja, a posebno onog u elektroničkim medijima i na Internetu.
- Osigurati i konstantno razvijati sustav podrške žrtvama nasilja na Internetu, s ciljem ublažavanja posljedica i njihove lakše rehabilitacije.
- Organizacije civilnog društva trebaju se uključivati u procese kreiranja javnih politika s ciljem osiguranja sigurnijeg virtualnog prostora; trebaju surađivati kroz razmjenu programa i iskustva s drugim organizacijama civilnog društva i s odgojno-obrazovnim

institucijama radi razvitka neformalnih programa suzbijanja nasilja na Internetu; trebaju osigurati kvalitetu vlastitih neformalnih programa, temeljiti ih na potrebama lokalnih i šire zajednice i razvijati sustave samo evaluacije.

4. CITIRANI RADOVI

- Amnesty International, *Amnesty International Report 2016/17 - Croatia*, 22 February 2017, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/58b0340a2d.html>
- Asylum in Europe, Relocation statistics: 2016
<http://www.asylumineurope.org/reports/country/croatia/relocation>Canada: Immigration and Refugee Board of Canada, *Croatia: Treatment of minority groups, including Roma, Serbs, Bosnians, and Romanians; state protection available in cases of violence and discrimination, including legislation (2012-June 2015)*, 15 July 2015, HRV105202.E, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/55bf4ac04.html>
- Canada: Immigration and Refugee Board of Canada, *Croatia: Treatment of minority groups, including Roma, Serbs, Bosnians, and Romanians; state protection available in cases of violence and discrimination, including legislation (2012-June 2015)*, 15 July 2015, HRV105202.E, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/55bf4ac04.html>
- Council of Europe: Commissioner for Human Rights, *Report by Nils Muižnieks Commissioner for Human Rights of the Council of Europe Following His Visit to Croatia From 25 to 29 April 2016*, 5 October 2016, CommDH(2016)31, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/58120c974.html>
- Council of Europe, *4th quarterly activity report 2016 by Nils Muižnieks, Council of Europe Commissioner for Human Rights (1 October to 31 December 2016)*, 22 February 2017, CommDH(2017)1, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/58c67ead4.html>

- Freedom House, *Freedom in the World 2016 - Croatia*, 29 June 2016, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/577a615115.html>
- Human Rights Watch, *World Report 2015 - European Union*, 29 January 2015, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/54cf83a81d.html>
- Human Rights Watch, *World Report 2016 - European Union*, 27 January 2016, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/56bd9941c.html>
- Human Rights Watch, *World Report 2017 - European Union*, 12 January 2017, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/587b584613.html>
- Ministry of Interior, <https://mup.hr/ministarstvo/dokumenti/statistika>
- Ministry of the Interior, Activity Report for 2015 <https://mup.hr/public/documents/Planovi%20i%20izvje%C5%A1%C4%87a%20rada/Godi%C5%A1nje%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20radu%20za%202015.%20godinu.pdf>
- Ministry of Foreign Affairs, News on relocation <http://www.mvep.hr/en/news/relocation-of-the-first-group-of-refugees-from-greece-to-croatia,36971.html>
- Munivrana Vajda, M., Šurina Marton, A. – Where does the right to freedom of expression end and hate speech begin? An analysis of Croatian legislation and jurisprudence in the light of European legal standards, *Croatian Yearbook of criminal law and practice*, vol. 23, no. 2, Zagreb, 2016, pp. 435-367, dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/file/261534>
- Ombudsman Report for 2014, <http://ombudsman.hr/hr/component/jdownloads/send/29-2014/562-izvjesce-pucke-pravobraniteljice-za-2014-godinu>
- Ombudsman Report for 2016, <http://ombudsman.hr/hr/component/jdownloads/send/76-izvjesca-2016/849-izvjesce-pucke-pravobraniteljice-za-2016-godinu#page=42>

- Report on Racism, Xenophobia and Ethnic Exclusionism of the Centre for Peace Studies for 2015 http://cms.hr/system/publication/pdf/82/CMS_Izvjestaj_2015_web.pdf
- United States Department of State, 2014 *Country Reports on Human Rights Practices - Croatia*, 25 -June 2015, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/559bd57328.html>
- United States Department of State, 2014 *Country Reports on Human Rights Practices - Croatia*, 25 June 2015, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/559bd57328.html>
- United States Department of State, 2015 *Country Reports on Human Rights Practices - Croatia*, 13 April 2016, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/5716127f15.html>
- United States Department of State, 2016 *Country Reports on Human Rights Practices - Croatia*, 3 March 2017, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/58ec8a4c13.html>
- UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Third Progress Report on the Implementation of the Durable Solutions Process (Sarajevo Process) for refugees from Croatia displaced by the 91 – 95 conflict, including cessation of refugee status*, 25 August 2016, dostupno na: <http://www.refworld.org/docid/57c409fd4.html>

